CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
F. G. JACOBS
prezentate la 27 octombrie 2005 [1]

1. Prezentul recurs are ca obiect calculul anilor de plată a contribuțiilor la sistemul de pensii acordați unei funcționare a Consiliului Uniunii Europene în cadrul sistemului comunitar de pensii, ca urmare a transferului valorii de răscumpărare a drepturilor de pensie pentru limită de vârstă pe care aceasta a dobândit-o în cadrul unui sistem național. Recursul ridică totuși anumite probleme fundamentale referitoare la egalitatea de tratament.

2. Calculul respectiv a fost efectuat în conformitate cu dispozițiile relevante din Statutul funcționarilor Comunităților Europene și cu dispozițiile de aplicare ale Consiliului.

3. Recurenta a atacat la Tribunalul de Primă Instanță decizia cu privire la acest calcul, invocând nelegalitatea normelor în discuție pentru motivul că acestea aduc atingere, în special, principiului egalității de tratament.

4. Criticile recurentei privesc în principal următoarele aspecte:

— valorile actuariale utilizate în calcul determină o discriminare în privința femeilor;

— aceste valori actuariale determină de asemenea o discriminare bazată pe vârstă, în măsura în care acestea prejudiciază în mod progresiv toți funcționarii după cum vârsta lor la momentul recrutării a fost mai ridicată și

— cele două variante ale formulei de conversie monetară utilizate pentru calculul echivalentului în euro al unei sume stabilite într-o altă monedă pot determina diferențe de tratament în detrimentul funcționarilor care au cotizat la un sistem de pensii dintr-un stat membru cu monedă puternică.

1 — Limba originală: engleza.

Cadrul normativ

Interdicția discriminării

5. Potrivit articolului 12 CE, în domeniul de aplicare al Tratatului CE se interzice orice discriminare exercitată pe motiv de cetățenie sau naționalitate.

6. Articolul 141 CE impune statelor membre aplicarea principiului egalității de remunerare între lucrătorii de sex masculin și cei de sex feminin pentru aceeași muncă. În sensul acestei dispoziții, remunerația include orice drept plătit direct sau indirect de către angajator lucrătorului pentru munca prestată de acesta.

7. Directiva 79/7/CEE [2] a Consiliului este aplicabilă, printre altele, sistemelor legale de asigurare pentru limită de vârstă. Articolul 4 alineatul (1) prevede:

„Principiul egalității de tratament presupune inexistența oricărei discriminări pe criterii de sex, în raport, direct sau indirect, în special cu starea civilă sau familială, îndeosebi în ceea ce privește:

— domeniul de aplicare al regimurilor și condițiile de acces la acestea;

— obligația de a cotiza și calculul cotizațiilor;

— calculul prestațiilor, inclusiv sporurile datorate celuilalt soț și persoanelor aflate în întreținere și condițiile care reglementează durata și menținerea dreptului la prestații."

8. Directiva 86/378/CEE [3] a Consiliului este aplicabilă, printre altele, sistemelor profesionale de pensii. Articolul 5 alineatul (1) prevede:

„În condițiile prevăzute de următoarele dispoziții, principiul egalității de tratament implică absența oricărei discriminări pe

2 — Directiva 79/7/CEE a Consiliului din 19 decembrie 1978 privind aplicarea treptată a principiului egalității de tratament între bărbați și femei în domeniul securității sociale (JO 1979, L 6, p. 24, Ediție specială, 05/vol. 1, p. 192).

3 — Directiva 86/378/CEE a Consiliului din 24 iulie 1986 privind punerea în aplicare a principiului egalității de tratament între bărbați și femei în cadrul regimurilor profesionale de securitate socială (JO L, 225, p. 40, Ediție specială, 05/vol. 2, p. 53), modificată prin Directiva 96/97/CE a Consiliului din 20 decembrie 1996 (JO 1997, L 46, p. 20, Ediție specială, 05/vol. 5, p. 3).

criterii de sex, directă sau indirectă, cu referire în special la starea civilă sau familială, mai ales în privința:

— domeniului de aplicare al regimurilor și al condițiilor de acces la acestea;

— obligației de a cotiza și a calculului cotizațiilor;

— calculului prestațiilor, inclusiv a prestațiilor suplimentare datorate celuilalt soț sau persoanelor aflate în întreținere, precum și a condițiilor ce privesc durata și menținerea dreptului la prestații."

9. Articolul 6 alineatul (1) prevede:

„Dispozițiile contrare principiului egalității de tratament includ pe cele bazate pe sex, direct sau indirect, în special prin referire la starea civilă sau situația familială, pentru:

[...]

(h) a stabili nivele diferite de prestații, cu excepția cazului în care poate fi necesar să se ia în considerare factorii de calcul actuariali care diferă în funcție de sex, în cazul regimurilor cu cotizații definite.

În cazul regimurilor cu prestații definite, finanțate prin capitalizare, anumite elemente (ale căror exemple sunt anexate) pot fi inegale atunci când inegalitatea sumelor rezultă din efectele utilizării factorilor actuariali care diferă în funcție de sex, la data la care este pusă în aplicare finanțarea regimului;

[...]"

10. În cazul sistemelor cu prestații definite, finanțate prin capitalizare, printre exemplele de elemente care pot fi inegale, prevăzute la articolul 6 alineatul (1) litera (h) și menționate în anexă, se află „transferul drepturilor de pensie".

11. Totuși, sistemul comunitar de pensii nu este nici un sistem legal, nici un sistem profesional. Acesta a fost instituit prin

Statutul funcționarilor Comunităților Europene [4] (denumit în continuare „statutul").

12. Articolul 1a alineatul (1) din statut prevedea, la momentul care interesează în cauza de față: „În temeiul statutului, funcționarii au dreptul la egalitate de tratament, fără referire, directă sau indirectă, la rasă, la convingerile politice, filozofice sau religioase, la sex sau la orientarea sexuală, fără a se aduce atingere dispozițiilor statutare relevante care impun o anumită stare civilă." [5] [traducere neoficială]

Dispoziții relevante în domeniul pensiilor

Dispoziții generale

13. Articolul 77 și următoarele din statut prevăd un sistem de pensii pentru funcționari, ale cărui norme sunt stabilite în anexa VIII la statut.

14. În temeiul articolului 77, la momentul relevant, valoarea pensiei era stabilită, în principal, la 2 % din ultimul salariu de bază al funcționarului pentru fiecare an de activitate, fără a putea depăși 70 % din acest salariu de bază. În temeiul articolului 83, prestațiile sunt în sarcina bugetului Comunităților și plata acestora este garantată colectiv de către statele membre. Totuși, finanțarea acestui sistem se bazează, în proporție de o treime, pe contribuțiile funcționarilor.

15. Această contribuție se realizează sub forma unei deduceri din salariul de bază a unei cote identice pentru toți funcționarii, cotă care este stabilită periodic în așa fel încât suma globală a contribuției plătite pentru toți funcționarii să fie cât mai aproape posibil de o treime din costul pensiilor plătite [6].

4 — Regulamentul (CEE, Euratom, CECA) nr. 259/68 al Consiliului din 29 februarie de stabilire a statutului funcționarilor Comunităților Europene, precum și a regimului aplicabil altor agenți ai acestor Comunități și de instituire a măsurilor speciale aplicabile temporar funcționarilor Comisiei (JO L 56, p. 30), astfel cum fost modificat de mai multe ori. Articolul 1a a fost introdus prin Regulamentul (CE, CECA, Euratom) nr. 781/98 din 7 aprilie 1998, care modifică statutul în domeniul egalității de tratament (JO L 113, p. 4).

5 — De la 1 mai 2004, dispoziția corespunzătoare este articolul 1d alineatul (1), care prevede:
„În aplicarea prezentului statut se interzice orice discriminare, precum discriminarea bazată pe sex, rasă, culoare, origine etnică sau socială, caracteristici genetice, limbă, religie sau convingeri, opinii politice sau de orice altă natură, apartenența la o minoritate națională, avere, naștere, handicap, vârstă sau orientare sexuală."

6 — O sumă echivalentă cu totalul acestei contribuții este înscrisă la titlul „contribuții la sistemul de pensii" în secțiunea venituri a bugetului Uniunii Europene (cu toate că nu este vorba despre un venit în adevăratul sens al cuvântului, ci mai degrabă de o reducere a cheltuielilor), împreună cu transferul drepturilor de pensie, răscumpărarea drepturilor de pensie și contribuțiile funcționarilor în concediu (fără plată) pentru motive personale (care sunt, toate, venituri propriu-zise). În realitate, totalul acestor categorii este considerat a reprezenta o treime din costul pensiilor plătite, chiar dacă, de departe, acesta provine în cea mai mare parte din contribuțiile deduse din salariile de bază.

16. Astfel, articolul 83 alineatul (4) [7] din statut prevedea la momentul relevant:

„Dacă evaluarea actuarială a sistemului de pensii, efectuată, la cererea Consiliului, de unul sau mai mulți experți calificați, arată că valoarea contribuției funcționarilor nu este suficientă pentru asigurarea finanțării unei treimi din prestațiile prevăzute în sistemul de pensii, autoritățile bugetare [...] stabilesc modificările care trebuie aduse ratelor contribuțiilor sau vârstei de pensionare." [traducere neoficială]

Transferul drepturilor de pensie către sistemul comunitar

17. La momentul relevant, articolul 11 alineatul (2) din anexa VIII prevedea:

„Funcționarul care intră în serviciul Comunităților după ce:

— și-a încheiat activitatea în cadrul unei administrații, al unei organizații naționale sau internaționale sau

— a exercitat o activitate salariată sau independentă

poate plăti Comunităților, în momentul titularizării sale, fie echivalentul actuarial, fie valoarea de răscumpărare [8] a drepturilor de pensie pentru limită de vârstă dobândite în temeiul exercitării activităților menționate mai sus.

Într-un astfel de caz, instituția în care își exercită atribuțiile funcționarul stabilește, ținând cont de gradul de titularizare, numărul anilor de plată a contribuțiilor la sistemul de pensii pe care îi ia în considerare conform propriului sistem, în temeiul perioadei de activitate anterioare, pe baza valorii echivalentului actuarial sau a valorii de răscumpărare." [traducere neoficială]

Calculul drepturilor în urma transferului

18. Dispozițiile generale de aplicare a articolului 11 alineatul (2) din anexa VIII la statut sunt, în esență, comune diferitelor

7 — În prezent abrogat și înlocuit cu articolul 83a, cu dispoziții detaliate de aplicare, inclusiv cele care prevăd o evaluare actuarială de către Eurostat la fiecare cinci ani, potrivit Anexei XII.

8 — Noțiunea oarecum neclară în engleză „flat-rate redemption value" pare a fi necunoscută în afara Statutului funcționarilor Comunității și ar putea fi tradus în franceză prin termenul „forfait de rachat". Această noțiune poate fi definită ca valoarea totală a drepturilor dobândite de o persoană în cadrul unui sistem de pensii.

instituții. Potrivit articolului 10 alineatul (2) din dispozițiile de aplicare adoptate de Consiliu la 13 iulie 1992, numărul anilor de plată a contribuțiilor la sistemul de pensii, care trebuie luat în considerare, se calculează pe baza sumei totale transferate, din care este dedusă o dobândă simplă de 3,5 % pe an pentru perioada cuprinsă între data titularizării și data transferului efectiv (cu excepția perioadei în care această sumă nu a fost revalorizată sau dobânzile nu au fost majorate în sistemul național din care se face transferul).

19. Articolul 10 alineatul (3) din dispozițiile de aplicare ale Consiliului prevăd în special:

„Numărul de ani de plată a contribuțiilor la sistemul de pensii care trebuie luat în considerare se calculează:

— prin conversia sumei transferate (M) în rentă teoretică (R) în funcție de valorile actuariale (V) prevăzute la articolul 39 din anexa VIII [la statut], după formula R = M/V,

— prin conversia acestei rente (R) în ani de plată a contribuțiilor (N) la sistemul comunitar de pensii în funcție de salariul de bază anual (T) care corespunde gradului de titularizare al funcționarului [...], după formula N = R x 100/T x 2.

[...]"

20. Valorile actuariale utilizate care figurează în anexa II la dispozițiile de aplicare sunt în toate cazurile mult mai ridicate pentru femei decât pentru bărbați, având în vedere statisticile diferite privind speranța de viață. Aceste valori, precum și diferența dintre acestea în funcție de sex cresc odată cu vârsta.

21. Din formulele menționate mai sus rezultă că pentru o anumită sumă transferată M, renta teoretică R scade, în timp ce valoarea actuarială V crește, deoarece R este egal cu M împărțit la V. În plus, numărul anilor de plată a contribuțiilor la sistemul de pensii N scade în timp ce salariul de bază care corespunde gradului de titularizare T crește, deoarece N este în definitiv un multiplu al lui R împărțit la T.

Formulele de conversie monetară

22. Articolul 10 alineatul (4) din aceleași dispoziții de aplicare privește procedura de conversie a sumei transferate într-o altă monedă decât – la origine – francul belgian (acum euro). Pasajele relevante se află la al treilea și la al patrulea paragraf ale articolului

10 alineatul (4) litera (b) şi prevăd următoarele:

„Partea din sumă care corespunde perioadei de după 31 decembrie 1971 este convertită pe baza ratei medii actualizate, stabilite de Comisie pentru perioada cuprinsă între 1 ianuarie 1972 şi data titularizării funcţionarului [...].

Totuşi, la cererea funcţionarului [...], suma (M) luată în considerare la calcul este convertită pe baza ratei actualizate în vigoare la data transferului. În acest caz, salariul (T) şi valoarea actuarială (V) care trebuie luate în considerare pentru calculul anilor de plată a contribuţiilor la sistemul de pensii sunt salariul care corespunde gradului de titularizare a funcţionarului [...] în vigoare la data transferului şi, respectiv, valoarea actuarială care corespunde vârstei atinse de funcţionar [...] la această dată." [traducere neoficială]

23. În procedura de faţă, prima dintre aceste formule de conversie a fost denumită „varianta i)", iar a doua a fost denumită „varianta ii)".

24. În cazul în care cursul monedei în care este transferată suma M a scăzut, în perioada de cotizaţie la sistemul anterior de pensii, în raport cu cel al monedei în care aceasta este convertită, funcţionarul în cauză ar putea fi dezavantajat. Varianta i) urmăreşte, în consecinţă, să compenseze acest dezavantaj, în măsura în care aplică o rată de schimb medie pentru această perioadă. Varianta ii) permite totuşi funcţionarului să opteze pentru rata de schimb în vigoare la data transferului, susceptibilă să fie avantajoasă în situaţia în care cursul monedei de origine a crescut, chiar dacă acest avantaj poate fi compensat într-o anumită măsură prin faptul că salariul T şi valoarea actuarială V sunt calculate la data transferului şi, prin urmare, pot fi mai ridicate decât cele în vigoare la data titularizării.

Situaţia de fapt şi procedura administrativă

25. Doamna Lindorfer, recurenta în prezenta cauză, este cetăţean austriac, a intrat în serviciul Consiliului ca funcţionară stagiară în septembrie 1996 şi a fost titularizată în gradul A 5 în iunie 1997.

26. Înainte de a intra în serviciul Consiliului, aceasta a lucrat şi a cotizat la un sistem de pensii în Austria timp de 13 ani şi 3 luni. În 1999 şi în 2000, aceasta a efectuat demersurile necesare pentru a obţine transferul drepturilor sale de pensie austriece către sistemul comunitar. La 7 noiembrie 2000, a

primit o notă (denumită în continuare „decizia atacată") [9] prin care era informată cu privire la numărul anilor de plată a contribuțiilor la sistemul de pensii, care a fost luat în considerare în ceea ce o privește. Prin utilizarea valorilor actuariale menționate mai sus și prin recurgerea la varianta ii) în scopul conversiei monetare, rezultatul total obținut a fost de 5 ani 5 luni și 8 zile.

27. Împotriva acestei decizii, doamna Lindorfer a introdus o plângere în care invocă faptul că articolul 11 alineatul (2) din statut și articolul 10 alineatele (3) și (4) din dispozițiile de aplicare erau nelegale în măsura în care aduceau atingere unor drepturi și principii consacrate în dreptul comunitar și că, prin urmare, acestea nu trebuiau să fie aplicate. Întrucât plângerea a fost respinsă la 31 mai 2001, doamna Lindorfer a introdus o acțiune la Tribunalul de Primă Instanță [10].

Hotărârea atacată cu recurs

28. În cadrul acestei acțiuni, doamna Lindorfer a invocat din nou nelegalitatea articolului 11 alineatul (2) din statut și a articolului 10 alineatele (3) și (4) din dispozițiile generale de aplicare. Totuși, nu este necesar să se examineze aspectele hotărârii referitoare la prima dintre aceste dispoziții, deoarece, în recurs, aceasta se limitează la criticarea modului în care Tribunalul a tratat anumite argumente ale sale referitoare la dispozițiile de aplicare. Pasajele relevante din hotărâre pot fi rezumate după cum urmează.

Referirea în calcul la vârstă și la salariu

29. Doamna Lindorfer a susținut că, în varianta ii), calculul se referea la vârsta și la salariul funcționarului la data transferului, iar nu la data titularizării, cum este cazul în varianta i), ceea ce constituia o discriminare între funcționari în funcție de varianta utilizată.

30. Tribunalul de Primă Instanță a tratat acest argument în primul rând la punctul 69 din hotărâre. Astfel cum reclamanta „a luat notă" în timpul ședinței, acest argument se baza pe o interpretare eronată a articolului 10 alineatul (4) litera (b) din dispozițiile de aplicare, potrivit căruia salariul care trebuie luat în considerare este cel corespunzător gradului de titularizare al funcționarului, actualizat la data transferului efectiv, iar nu cel corespunzător gradului efectiv ocupat de către funcționar la această dată.

9 — Datată 3 noiembrie 2000.

10 — Hotărârea din 18 martie 2004, Lindorfer/Consiliul (T-204/01, RecFP, p. I-A-83 și p. II-361).

31. Ulterior, la punctele 88 şi 89, Tribunalul a declarat că era logic ca, în varianta ii), vârsta şi salariul reţinute să fie cele existente la data transferului şi ca, în varianta i), o aceeaşi dată (cea a titularizării) să fie luată în considerare pentru stabilirea tuturor parametrilor, subliniind că, în varianta i), o dobândă simplă de 3,5 % pe an a fost dedusă din suma transferată pentru perioada scursă între data titularizării funcţionarului şi data transferului efectiv (cu excepţia perioadelor în care suma nu a fost revalorizată sau în care dobânda nu a fost majorată potrivit sistemului naţional din care se face transferul), în timp ce în cazul utilizării variantei ii) nu a fost dedusă o astfel de dobândă.

Conversia din monede „puternice" şi din monede „slabe"

32. Doamna Lindorfer a susţinut că utilizarea regulată a variantei i) pentru conversia din monedă slabă şi a variantei ii) pentru conversia din monedă puternică duce la recunoaşterea mai multor ani de plată a contribuţiilor la sistemul de pensii în primul caz decât în cel de al doilea caz, contrar principiului egalităţii de tratament.

33. Tribunalul a respins acest argument la punctele 76 şi 77 din hotărâre, în esenţă pentru motivul că cifrele detaliate prezentate de către recurentă nu erau comparabile, în măsura în care situaţiile comparate cu propria situaţie erau diferite în ceea ce priveşte caracteristici importante referitoare la vârstă, la sex şi la gradul de recrutare şi în măsura în care comparaţiile efectuate erau deformate prin utilizarea de premise incoerente. Pe de altă parte, Tribunalul a arătat că efectele criticate de reclamantă nu erau consecinţa celor două variante prevăzute în dispoziţiile de aplicare, ci a fluctuaţiilor monetare propriu-zise care stau la baza acestora.

Utilizarea valorilor actuariale

34. Doamna Lindorfer a susţinut că utilizarea valorilor actuariale în calculul prevăzut la articolul 10 alineatul (3) din dispoziţiile de aplicare determină o discriminare bazată pe sex şi pe vârstă, deoarece acestea erau mai ridicate pentru femei şi creşteau odată cu vârsta. Această diferenţă de tratament nu ar avea vreo justificare obiectivă şi nici nu ar fi necesară potrivit sistemului comunitar de pensii care nu face nicio referire la astfel de valori actuariale în ceea ce priveşte contribuţiile plătite din salariile funcţionarilor sau vârsta de pensionare.

35. Tribunalul a examinat aceste argumente la punctele 82 şi 83 din hotărâre. În primul rând, Tribunalul a declarat la punctul 82 că un funcţionar care îşi transferă drepturile de pensie dobândite într-un alt sistem se află într-o situaţie diferită din punct de vedere obiectiv de cea a unui funcţionar care contribuie la sistemul comunitar de pensii prin activitatea pe care o desfăşoară într-o instituţie comunitară.

36. Punctul 83 din hotărâre este redactat după cum urmează [11]:

„În al doilea rând şi în orice caz, utilizarea unor factori diferiţi în funcţie de sex şi de vârstă la calculul anilor suplimentari de plată a contribuţiilor la sistemul de pensii este justificată în mod obiectiv de necesitatea de a garanta o gestionare financiară sănătoasă a sistemului comunitar de pensii. Într-adevăr, atunci când, în temeiul articolului 11 alineatul (2) din anexa VIII la statut, un funcţionar transferă la bugetul comunitar, sub formă de echivalent actuarial sau de valoare de răscumpărare, un capital reprezentând drepturile de pensie pe care le-a dobândit înainte de intrarea sa în serviciul Comunităţilor, acesta obţine în schimb un drept la prestaţii viitoare în cadrul sistemului comunitar de pensii, drept reprezentat prin acordarea unor ani suplimentari de plată a contribuţiilor la sistemul de pensii şi a cărui întindere este determinată de numărul acestor ani de plată a contribuţiilor la sistemul de pensii care îi este acordat. Pentru a stabili valoarea actuală a acestui drept, instituţia comunitară în cauză trebuie să ţină seama de o serie de elemente, printre care durata probabilă de-a lungul căreia capitalul adus de persoana interesată se va afla în bugetul comunitar, evoluţia anticipată a carierei sale, probabilitatea ca aceste prestaţii să îi fie plătite şi durata probabilă de-a lungul căreia aceste plăţi vor avea loc. Or, este evident că aceste elemente depind mai ales de sexul şi de vârsta pe care persoana interesată o avea la intrarea în sistemul comunitar de pensii. Astfel, pe de o parte, este un fapt dovedit că, din punct de vedere statistic, femeile au o durată de viaţă mai lungă decât bărbaţii. Pe de altă parte, probabilitatea ca o persoană care intră în serviciul Comunităţii la o vârstă îndepărtată de vârsta de pensionare să decedeze înainte de a fi atins această vârstă este mai mare decât aceeaşi probabilitate în cazul unei persoane recrutate la o vârstă apropiată de cea la care ar avea dreptul să îşi valorifice drepturile de pensie. În plus, această persoană va lăsa mai mult timp la dispoziţia bugetului comunitar capitalul pe care l-a adus decât un funcţionar care se află mai aproape de vârsta de pensionare. Cu alte cuvinte, factori precum durata serviciului între data recrutării persoanei interesate şi pensionarea sa, precum şi durata probabilă, stabilită pe baza unor date statistice, de-a lungul căreia aceasta va beneficia de pensia comunitară pentru limită de vârstă influenţează în mod direct răspunderea financiară a Comunităţii faţă de fiecare funcţionar vizat individual, iar o gestionare financiară sănătoasă a sistemului comunitar de pensii necesită ca aceşti factori să fie luaţi în considerare şi corect evaluaţi. În consecinţă, în mod justificat Consiliul ţine seama, în formul[ele] de conversie, de factori actuariali

11 — Traducerea noastră; hotărârea există numai în franceză, limba de procedură.

legați de vârsta și de sexul persoanei interesate."

Apreciere

Considerații introductive

37. În cadrul recursului împotriva acestei hotărâri, doamna Lindorfer susține, în esență, că în pasajele rezumate sau citate mai sus Tribunalul nu a aplicat corect interdicția discriminării (în acest scop invocă, printre altele, articolul 141 CE) și nu a motivat în mod adecvat concluziile la care a ajuns. Recurenta reia separat aceste argumente cu privire la fiecare dintre pasajele respective. Consiliul tratează aceste pasaje împreună și abordează în primul rând argumentul referitor la interdicția discriminării și în al doilea rând pretinsa insuficiență a motivării.

38. În cadrul unui recurs, Curții nu îi revine obligația de a reexamina cauza în ansamblu sau de a analiza din oficiu aspecte ale hotărârii atacate – cu excepția, probabil, a celor care implică probleme de ordine publică – care nu sunt contestate de recurent. Dimpotrivă, rolul său constă în a examina fiecare motiv de recurs și în a stabili dacă acesta este întemeiat.

39. În cauza de față avem anumite dificultăți în a urmări strict această ultimă abordare, având în vedere modul în care au fost prezentate argumentele recurentei și ale intimatului. Preferăm să restructurăm într-o anumită măsură motivele de recurs, examinând dacă recurenta a identificat anumite erori de drept sau vicii ale motivării Tribunalului.

40. În esență, teza doamnei Lindorfer în primă instanță a constat în susținerea faptului că dispozițiile de aplicare prezintă o discriminare nelegală bazată pe sex, pe vârstă și pe cetățenie (discriminarea cu privire la acest ultim punct putând rezulta dintr-o diferență de tratament între diferite monede naționale), precum și o discriminare care rezultă din luarea în considerare a vârstei și a salariului la momente diferite în timp, în funcție de varianta formulei de conversie utilizată. Aceasta invocă în prezent deficiențe ale hotărârii cu privire la fiecare dintre aceste motive. Ne propunem să examinăm aceste motive în mod succesiv.

Discriminarea bazată pe sex

41. În recursul formulat, doamna Lindorfer a invocat articolul 141 CE și diferite directive

ale Consiliului în domeniul egalității de tratament. Totuși, aceasta a invocat de asemenea o încălcare a principiului general al nediscriminării – sau a principiului egalității de tratament ori a principiului egalității – pe care și-a întemeiat acțiunea în primă instanță.

42. Egalitatea de tratament este unul dintre principiile fundamentale protejate de ordinea juridică comunitară, articolul 141 CE constituind o expresie specifică a acestuia [12]. Principiul egalității remunerațiilor înscris în acest articol este în mod evident relevant cu privire la teza doamnei Lindorfer deoarece pensiile constituie o formă de remunerație diferită în măsura în care acestea sunt plătite în temeiul unui raport de muncă anterior [13]. Or, dacă este adevărat că, precum directivele menționate, acest articol din tratat impune obligații mai degrabă statelor membre decât instituțiilor comunitare, ne-am afla în fața unei incoerențe juridice inacceptabile dacă instituțiile ar fi autorizate să practice discriminări de tipul celor care trebuie interzise de statele membre.

43. De altfel, Curtea a declarat în Hotărârea Razzouk și Beydoun [14] că „în relațiile dintre instituțiile comunitare și [...] angajații acestora [...] cerințele impuse de principiul [egalității de tratament] nu sunt sub nicio formă limitate la cele care decurg din articolul [141 CE] sau din directivele comunitare adoptate în acest domeniu". În sfârșit, în Hotărârea Weiser [15] Curtea a confirmat că acest principiu general trebuia să fie respectat în special cu privire la dispozițiile care reglementează transferul drepturilor de pensie către sistemul comunitar.

44. În această privință, mai importantă este cerința expresă referitoare la „egalitatea de tratament fără referire [...] directă sau indirectă la sex", înscrisă la articolul 1a alineatul (1) din statut [16] cu toate că această dispoziție nu a fost invocată în mod expres în procedură.

45. Discriminarea pretinsă este cea care decurge din utilizarea factorilor actuariali care operează în detrimentul femeilor, dat fiind că, din punct de vedere statistic, acestea trăiesc în medie mai mult decât bărbații.

12 — A se vedea, de exemplu, Hotărârea din 30 aprilie 1996, P/S (C-13/94, Rec., p. I-2143, punctul 18), Hotărârea din 10 februarie 2000, Sievers și Schrage (C-270/97 și C-271/97, Rec., p. I-929, punctele 56 și 57), și Hotărârea din 13 ianuarie 2004, Allonby (C-256/01, Rec., p. I-873, punctul 65).

13 — A se vedea Hotărârea din 23 octombrie 2003, Schönheit și Becker (C-4/02 și C-5/02, Rec., p. I-12575, punctele 56-59, precum și jurisprudența citată acolo).

14 — Hotărârea din 20 martie 1984 (75/82 și 117/82, Rec., p. 1509, punctul 17); acest principiu a fost confirmat recent de către Tribunal în Hotărârea din 23 ianuarie 2003, Hectors/Parlamentul European (T-181/01, RecFP, p. I-A-19 și II-103).

15 — Hotărârea din 14 iunie 1990 (C-37/89, Rec., p. I-2395, punctul 13).

16 — A se vedea punctul 12 și nota de subsol 5 de mai sus.

46. La punctul 83 din hotărâre, Tribunalul a considerat că această diferență de tratament era justificată din punct de vedere obiectiv prin necesitatea de a garanta o gestionare financiară sănătoasă a sistemului de pensii, unul dintre factorii de calcul necesari în acest scop fiind perioada probabilă pe parcursul căreia vor fi plătite prestațiile, perioadă care din punct de vedere statistic este mai mare în cazul femeilor.

47. Doamna Lindorfer obiectează că nu există tratament diferențiat echivalent între bărbați și femei în ceea ce privește contribuțiile deduse din salariile funcționarilor activi. Or, aceste contribuții ar trebui să fie și ele calculate având în vedere o gestionare financiară sănătoasă, ținând seama de evaluările actuariale [17]. În consecință, o gestionare financiară sănătoasă a sistemului comunitar de pensii nu poate impune o diferență de tratament între funcționarii de sex masculin și cei de sex feminin în ceea ce privește contribuțiile plătite sub formă de transferuri din alte sisteme.

48. În esență, suntem de acord cu acest argument.

49. În primul rând, necesitatea unei gestionări financiare sănătoase ținând seama de perioada probabilă pe parcursul căreia vor fi plătite pensiile nu poate impune prin ea însăși o diferență de tratament în ceea ce privește transferul drepturilor de pensie. Dacă valorile actuariale diferite pentru bărbați și pentru femei la o vârstă determinată ar fi reduse la o medie pentru a obține o valoare actuarială „unisex" – cum pare a fi cazul pentru ajustările ratelor contribuției –, bărbații ar beneficia de un număr ceva mai mic de ani de plată a contribuțiilor la sistemul de pensii decât în prezent pentru o sumă transferată determinată, iar femeile de un număr ceva mai mare de ani de plată a contribuțiilor la sistemul de pensii, în timp ce veniturile și cheltuielile din cadrul sistemului ar rămâne neschimbate [18].

50. În al doilea rând, chiar dacă o corelație diferită între contribuțiile și prestațiile pentru bărbați și pentru femei ar putea fi justificată pe baza diferențelor de speranță de viață, o astfel de justificare nu ar putea fi aplicată numai cu privire la unul dintre cele două tipuri de contribuție, cu excepția cazului în care se poate demonstra, de asemenea, că există diferențe obiective între aceste două tipuri, ceea ce ar valida justificarea numai cu privire la unul dintre ele.

51. Hotărârea atacată se limitează să declare, la punctul 82, că un funcționar care transferă drepturi de pensie dobândite într-un alt

17 — Articolul 83 alineatul (4) din statut; a se vedea punctul 16 de mai sus.

18 — Este adevărat că poate surveni o creștere temporară a costurilor dacă normele actuale sunt declarate nelegale. Totuși aceasta nu ar avea nicio legătură cu gestiunea financiară a sistemului, ci ar decurge din faptul că nu a fost asigurată de la început o gestiune juridică sănătoasă.

sistem se află într-o situație diferită din punct de vedere obiectiv de cea a unui funcționar care contribuie la sistemul comunitar de pensii prin activitatea pe care o desfășoară într-o instituție comunitară. Potrivit doamnei Lindorfer, aceasta nu constituie o explicație suficientă și împărtășim punctul său de vedere.

52. Dacă se poate concepe că transferurile de drepturi de pensie sunt diferite din punct de vedere obiectiv de contribuțiile din salariu, nici hotărârea atacată, nici argumentele Consiliului nu furnizează o explicație cu privire la măsura în care aceste diferențe pot fi relevante în ceea ce privește distincția între situația funcționarilor de sex masculin și cea a celor de sex feminin.

53. În consecință, faptul că este posibil ca prestațiile să fie plătite femeilor o perioadă mai îndelungată decât bărbaților nu constituie, nici din punctul de vedere al necesității unei gestionări financiare sănătoase a sistemului de pensii, o justificare suficientă pentru a utiliza factori actuariali bazați pe sex numai în ceea ce privește transferul drepturilor de pensie. Concluzia la care a ajuns Tribunalul cu privire la acest aspect nu poate fi, așadar, menținută.

54. În plus, având în vedere cerința foarte clară a unei egalități de tratament fără referire la sex, în opinia noastră, ar fi necesar un motiv extrem de serios pentru a justifica diferența de tratament în discuție și chiar avem îndoieli că aceasta poate fi justificată în mod legal.

55. Nu este vorba aici despre o discriminare indirectă, ci despre o discriminare directă bazată pe sex. Cu alte cuvinte, singurul criteriu care distinge între membrii celor două categorii în discuție este criteriul sexului; diferența de tratament nu rezultă din existența altor caracteristici care pot fi prezente, în principal sau în general, dar nu exclusiv, la persoane aparținând unuia sau celuilalt sex.

56. Conform jurisprudenței Curții, o diferență de tratament bazată pe sex nu constituie o discriminare nelegală dacă aceasta este „justificată de factori obiectivi și străini oricărei discriminări bazate pe sex" [19]. Or, acesta nu poate fi cazul decât atunci când discriminarea este indirectă, iar nu atunci când aceasta este, prin însăși natura sa, bazată pe sex [20].

19 — A se vedea, de exemplu, Hotărârea din 9 februarie 1999, Seymour-Smith și Perez (C-167/97, Rec., p. I-623, punctele 60 și 65).

20 — A se vedea de asemenea Concluziile prezentate de noi în cauza Schnorbus, punctul 30 și următoarele (Hotărârea din 7 decembrie 2000, C-79/99, Rec., p. I-10997).

57. În speță și astfel cum a declarat Curtea Supremă a Statelor Unite în Hotărârea Manhart [21] în împrejurări în multe privințe comparabile cu cele din prezenta cauză, „nu se poate spune că o diferență actuarială bazată în întregime pe sex este «bazată pe un alt factor decât sexul». Sexul este exact criteriul pe care aceasta se bazează".

58. Curtea Supremă a subliniat că acest tip de cauze implică o generalizare care este „în mod incontestabil exactă: femeile, privite ca o categorie, trăiesc efectiv mai mult decât bărbații. [...] Cu toate acestea, este de asemenea adevărat că nu toți indivizii care se află în aceste categorii prezintă caracteristica ce diferențiază reprezentantul lor mediu. Numeroase femei nu trăiesc la fel de mult ca bărbatul mediu și numeroși bărbați supraviețuiesc femeii medii" [22].

59. Cu alte cuvinte, o discriminare de genul celei în discuție constă în atribuirea către indivizi a caracteristicilor medii ale unei categorii din care aceștia fac parte. În raport cu individul, nu considerăm că astfel de caracteristici medii pot fi calificate în vreun fel ca fiind „obiective". Ceea ce este criticabil (și, prin urmare, interzis) într-o astfel de discriminare este recurgerea la caracteristici extrapolate de la categorie către individ în loc să se utilizeze caracteristici care disting cu adevărat individul de alți indivizi și care pot justifica o diferență de tratament.

60. Pentru a aprecia o astfel de discriminare într-un context mai larg, poate fi util să se imagineze o situație (perfect plauzibilă) în care statisticile arată că membrii unui grup etnic determinat trăiesc în medie mai mult decât cei ai altui grup. Luarea în considerare a acestor diferențe pentru a determina corelația între contribuțiile și drepturile din cadrul sistemului comunitar de pensii ar fi total inacceptabilă și nu suntem de părere că utilizarea criteriului privind sexul în locul criteriului privind originea etnică poate fi, într-un fel sau altul, mai acceptabilă [23].

61. La fel, pentru a reveni la definiția pensiilor ca remunerație amânată, nu ar putea fi în niciun caz acceptabil să se redacteze tabele care să prezinte durata medie a serviciului desfășurat de bărbați și, respectiv, de femei în cadrul instituțiilor comunitare și să se plătească membrilor unuia dintre sexe salarii mai mari decât membrilor celuilalt sex, sub pretextul că, dacă s-ar proceda altfel, pe întreaga durată a

21 — Los Angeles Department of Water and Power/Manhart (1978) 435 US 702, p. 712 și 713.

22 — *Ibidem*, punctele 707 și 708.

23 — Suntem conștienți de faptul că o astfel de abordare ar prezenta o altă caracteristică criticabilă, și anume că împărțirea indivizilor în grupuri etnice ar fi extrem de arbitrară. Cu toate acestea, exemplul rămâne valabil chiar dacă se face abstracție de acest aspect.

carierei lor ar primi mai puțin decât membrii celuilalt sex. Aceasta ar constitui nu numai o discriminare inechitabilă între indivizi bazată pe valorile medii ale categoriei lor, ci și o atingere adusă principiului egalității de remunerare pentru aceeași muncă. Or, justificarea prezentată în ceea ce privește diferența de tratament referitoare la transferurile – unui salariu amânat – către sistemul comunitar de pensii este foarte asemănătoare.

62. Este adevărat că anumite dispoziții comunitare care interzic inegalitățile de tratament în domenii speciale exclud de la această interdicție anumite tipuri specifice de salariu. Printre dispozițiile citate, Directiva 86/378 autorizează diferențe de tratament în ceea ce privește transferurile de drepturi de pensie în cazul sistemelor cu prestații definite finanțate prin capitalizare [24].

63. Totuși, chiar dacă directiva însăși ar fi fost aplicabilă – aceasta se adresează statelor membre și se aplică sistemelor profesionale de securitate socială –, această excepție nu ar putea fi aplicabilă, întrucât sistemul comunitar de pensii nu este un sistem finanțat prin capitalizare.

24 — A se vedea punctele 8-10 de mai sus.

64. În orice caz, în opinia noastră, interdicția oricărei discriminări bazate pe sex este în asemenea măsură fundamentală [25] încât orice excepție de la acest principiu trebuie interpretată foarte strict și nu poate fi aplicată decât în domenii bine stabilite în care este prevăzută în mod expres. În speță, spre deosebire de situația avută în vedere prin Directiva 86/378, nu există o asemenea autorizație expresă și dispozițiile de aplicare nu oferă nicio justificare.

65. În sfârșit, nu putem împărtăși punctul de vedere al Consiliului potrivit căruia suprimarea diferenței de tratament în discuție în speță ar implica o discriminare față de bărbați, întrucât, din cauza duratei mai scurte a vieții, funcționarii de sex masculin pensionați, priviți ca o categorie, ar primi cu titlu de pensie o sumă globală mai mică decât funcționarii de sex feminin pensionați, pentru aceeași sumă transferată către sistemul comunitar (presupunând egalitatea tuturor celorlalți factori).

25 — A se vedea, de exemplu, considerentul (4) al Directivei 2000/78/CE a Consiliului din 27 noiembrie 2000 de creare a unui cadru general în favoarea egalității de tratament în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă (JO L 303, p. 16, Ediție specială, 05/vol. 6, p. 7): „Dreptul fiecărei persoane la egalitate în fața legii și la protecție împotriva discriminării constituie un drept universal recunoscut prin Declarația Universală a Drepturilor Omului, prin Convenția Organizației Națiunilor Unite privind eliminarea tuturor formelor de discriminare față de femei, prin pactele Organizației Națiunilor Unite privind drepturile civile și politice și, respectiv, drepturile economice, sociale și culturale și prin Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, semnate de toate statele membre".

66. În primul rând, acest raționament, dacă ar fi valabil, ar trebui să fie aplicat de asemenea contribuțiilor deduse din salariile funcționarilor activi – cota procentuală ar trebui să fie mai mare pentru funcționarii de sex feminin –, ceea ce, în opinia noastră, nu este intenția Consiliului.

67. Totuși, mai important este că – și aceasta pare a fi o eroare de raționament atât în argumentarea Consiliului, cât și, probabil, în hotărârea atacată – Consiliul confundă costului sistemului cu prestațiile către beneficiari.

68. Este incontestabil că plata unei pensii determină un cost final (în opoziție cu plata unui capital la pensionare, opțiune pe care sistemul comunitar nu o prevede) care este cu atât mai ridicat cu cât beneficiarul trăiește mai mult. Întrucât femeile trăiesc, în medie, mai mult decât bărbații, este probabil că, privite ca o categorie, acestea vor genera costuri mai mari pentru sistemul de pensii. Totuși, pentru fiecare beneficiar, oricare ar fi sexul acestuia, o pensie este dobândită pe viață. Valoarea acesteia depinde în întregime de cuantumul său săptămânal, lunar sau anual, iar obiectul acesteia este numai de a procura beneficiarului [26] un anumit nivel de venituri regulate atât timp cât va trăi acesta. Suma totală plătită la data decesului beneficiarului este complet lipsită de relevanță în această privință.

69. În consecință, ajungem la concluzia că prevederile în litigiu ale dispozițiilor de aplicare ale Consiliului determină o discriminare bazată pe sex și nu pot fi justificate. Acestea încalcă atât principiul general al egalității, cât și aspectele sale specifice reprezentate de principiul egalității remunerațiilor și de cerința egalității de tratament fără referire la sex, prevăzută la articolul 1a alineatul (1) din statut. Prin urmare, motivul inițial de nelegalitate invocat de doamna Lindorfer ar trebui admis în această privință.

70. În sfârșit, dorim totuși să precizăm că analiza de mai sus privește statutul și sistemul comunitar de pensii. Chiar dacă un mare număr de considerații prezentate sunt de aplicare generală, nu poate fi exclus faptul că acestea sunt susceptibile să ducă la rezultate diferite în alte împrejurări. Sistemele naționale de pensii sunt supuse normelor din directivele menționate mai sus, iar nu normelor din statut, iar finanțarea acestora poate fi diferită de finanțarea sistemului comunitar. În opinia noastră, prezenta analiză nu repune în discuție, de exemplu, Hotărârile Coloroll [27] sau Neath [28]. Și mai

26 — Și, după caz, soțului său supraviețuitor.

27 — Hotărârea din 28 septembrie 1994 (C-200/91, Rec., p. I-4389).

28 — Hotărârea din 22 decembrie 1993 (C-152/91, Rec., p. I-6935).

îndepărtate de cazul de față se află activitățile de asigurare de autoturisme sau de asigurare de viață, pentru care ar trebui luați în considerare factori total diferiți.

Discriminarea bazată pe vârstă

71. Motivul doamnei Lindorfer privește utilizarea valorilor actuariale care sunt întotdeauna mai mari – și, prin urmare, mai puțin favorabile – pentru funcționarii mai în vârstă [29]. Acesta este comparabil cu problema discriminării bazate pe sex, care a fost analizată mai sus.

72. Efectul creșterii valorilor actuariale în funcție de vârstă este acela că, pentru o sumă identică transferată către sistemul comunitar din același sistem național, toți ceilalți factori – ca, de exemplu, sexul și gradul – fiind egali, un funcționar mai în vârstă va beneficia de un număr de ani suplimentari de plată a contribuțiilor la sistemul de pensii mai mic – și, prin urmare, în ultimă instanță, de o pensie mai mică – decât cel acordat unui funcționar mai tânăr. De exemplu, dacă sunt folosite valorile actuariale în discuție și formula prevăzută la articolul 10 alineatul (3) din dispozițiile de aplicare în litigiu [30], rezultă că transferul a 100 000 de euro către sistemul comunitar de către o femeie în vârstă de 35 de ani are ca rezultat o rentă teoretică de 9 032 de euro, în timp ce transferul aceleiași sume de către o femeie în vârstă de 55 de ani va avea ca rezultat o rentă teoretică de 6 664 de euro [31].

73. La punctul 83 din hotărâre, Tribunalul a considerat că această diferență de tratament era justificată în mod esențial de factori care influențează în mod direct răspunderea financiară a Comunității față de fiecare funcționar vizat individual, a cărei luare în considerare este impusă de o gestionare sănătoasă. Raționamentul său cu privire la această problemă rezultă din considerația dezvoltată la punctul 82, în sensul că un funcționar care transferă un capital către sistemul comunitar de pensii se află într-o situație diferită din punct de vedere obiectiv de cea a unui funcționar care contribuie la sistem prin activitatea pe care o desfășoară într-o instituție comunitară.

74. Obiecțiile doamnei Lindorfer coincid în mare parte cu cele pe care aceasta le-a ridicat în ceea ce privește discriminarea bazată pe sex: Tribunalul nu a explicat în ce mod erau relevanți factorii menționați mai sus și nici, dacă aceștia erau relevanți, în ce mod putea fi făcută o distincție obiectivă între

29 — A se vedea punctele 18 și 19 de mai sus.

30 — *Ibidem.*

31 — Rotunjit la numărul întreg următor. Valorile actuariale sunt 11 071 pentru o femeie în vârstă de 35 de ani și 15 007 pentru o femeie în vârstă de 55 de ani. Renta teoretică ar trebui, bineînțeles, să fie convertită ulterior în ani de plată a contribuțiilor la sistemul de pensie conform celei de a doua părți a formulei, dar calculul inițial demonstrează o diferență între cele două rezultate atunci când ceilalți parametri sunt identici.

contribuțiile pe calea transferului de capital și contribuțiile pe calea deducerilor din salarii, valorile actuariale fiind utilizate numai pentru calculul drepturilor rezultând din transfer.

75. Am examinat deja aceste critici cu privire la raționamentul care justifică discriminarea bazată pe sex și, în mai multe privințe, analiza noastră este comparabilă cu problema discriminării bazate pe vârstă.

76. Prezintă o deosebită importanță faptul că funcționarii de toate vârstele sunt tratați în mod identic în ceea ce privește contribuțiile la sistemul de pensii sub forma deducerilor din salariu. Dacă o diferență de tratament în funcție de vârstă trebuia să fie justificată în cazul transferurilor către regimul comunitar, trebuie, așadar, să se stabilească faptul că există o diferență obiectivă între aceste transferuri și contribuțiile din salariu.

77. Factorii enumerați de Tribunal în motivarea hotărârii sale sunt i) perioada probabilă pe parcursul căreia capitalul transferat se va regăsi în cadrul bugetului comunitar, ii) evoluția anticipată a carierei funcționarului, iii) probabilitatea ca prestațiile să îi fie plătite și iv) perioada probabilă pe parcursul căreia vor fi efectuate aceste plăți.

78. Printre acești patru factori, cei enunțați la iii) și iv) sunt legați în mod evident de statisticile de speranță de viață astfel cum sunt reflectate de valorile actuariale și sunt relevanți pentru a evalua măsura răspunderii viitoare a sistemului comunitar. Totuși, hotărârea atacată nu conține niciun indiciu care să explice de ce aceștia ar putea fi relevanți în ceea ce privește transferurile, iar nu în ceea ce privește contribuțiile pe calea deducerilor din salariu. Or, ni se pare îndoielnic faptul că o astfel de distincție poate fi operată pe baza unor raționamente obiective, iar nu politice.

79. Evoluția anticipată a carierei funcționarului [ii)] este din nou un factor care poate fi relevant pentru costul global al pensiei plătite în final, deoarece această pensie reprezintă un procent din ultimul salariu. Totuși, nu pare a fi evident că, dacă toți ceilalți factori din calculul transferului ar fi identici [32], un funcționar recrutat la o vârstă mai înaintată ar primi în mod normal un salariu final mai mare. Mai degrabă se poate presupune, probabil, că funcționarul mai tânăr, datorită unei cariere mai lungi, este susceptibil să obțină salariul mai mare și, prin urmare, să beneficieze de prestații de pensie mai ridicate. Faptul că o carieră mai lungă va implica mai multe contribuții sub forma deducerilor din salariu este lipsit de relevanță pentru tratarea contribuțiilor sub forma transferului din sistemele naționale de pensii, deoarece numărul de ani de plată a

32 — Având în vedere că valorile actuariale disting numai pe baza criteriului vârstei, factori precum gradul de recrutare fiind introduși mai târziu în calcul.

contribuțiilor la sistemul de pensii determinat de primele contribuții este în totalitate independent de numărul de ani suplimentari de plată a contribuțiilor la sistemul de pensii determinat pe baza celor menționate în al doilea rând.

80. În sfârșit, referirea la perioada probabilă pe parcursul căreia capitalul transferat se va regăsi în cadrul bugetului comunitar [i)] ne pare a fi îndoielnică. În lipsa unui fond de pensii, este dificil să se argumenteze pe baza unui capital care rămâne la dispoziția bugetului în care veniturile și cheltuielile trebuie să fie echilibrate [33] și care este supus principiului fundamental al „anualității", care impune, în esență, ca veniturile și creditele să fie determinate pe o bază anuală [34].

81. Totuși, trebuie să se recunoască faptul că, pe de o parte, drepturile de pensie transferate către bugetul comunitar sunt venituri veritabile, în opoziție cu simplele economii de cheltuieli, cum este cazul pentru contribuțiile din salariu, și că, pe de altă parte, cerințele unui buget echilibrat și principiul anualității nu sunt atât de imperative încât să excludă reportarea sumelor de la un an la anul următor [35]. În consecință, există un anumit capital care poate fi investit și reportat, astfel încât poate exista o logică în faptul că sumele plătite pot fi considerate ca fiind rămase la dispoziția bugetului pentru o perioadă mai lungă sau mai scurtă.

82. Cu toate că este posibil, probabil, să se combată raționamentul Tribunalului pe acest temei prin intermediul unei analize financiare mai detaliate, nu considerăm că doamna Lindorfer a reușit să facă acest lucru.

83. În plus, apreciem că este necesar să se țină seama de natura discriminării bazate pe vârstă, precum și de interdicția acesteia, în comparație cu discriminarea bazată pe sex.

84. Sexul este, prin esență, un criteriu binar, în timp ce vârsta este un punct pe o scală. Discriminarea în funcție de sex bazată pe tabele actuariale reprezintă, așadar, o formă de discriminare extrem de brutală, care implică generalizări foarte ample, în timp ce discriminarea bazată pe vârstă poate fi gradată și se bazează pe generalizări mai subtile.

85. În plus, în drept, ca și în raporturile sociale în general, egalitatea de tratament

33 — Articolul 268 CE.

34 — Articolul 6 și următoarele din Regulamentul financiar actual [Regulamentul (CE, Euratom) nr. 1605/2002 al Consiliului din 25 iunie 2002 (JO L 248, p. 1, Ediție specială, 01/vol. 3, p. 198] și dispozițiile corespunzătoare, în special articolul 1 alineatul (2) și articolul 6 din Regulamentul financiar din 21 decembrie 1977 (JO L 356, p. 1).

35 — În 2004, de exemplu, surplusul disponibil din exercițiul bugetar anterior a fost în jur de 5,7 miliarde de euro.

fără referire la sex este în prezent considerată un principiu fundamental şi superior, care trebuie respectat şi aplicat în cea mai mare măsură posibilă, în timp ce ideea unui tratament egal fără referire la vârstă face obiectul a numeroase condiţii şi excepţii, cum sunt limitările de vârstă de diferite feluri, adeseori obligatorii din punct de vedere juridic şi care sunt considerate nu numai acceptabile, ci şi efectiv folositoare şi uneori esenţiale.

86. În special, vârsta este un criteriu inerent al sistemelor de pensii şi anumite distincţii în funcţie de vârstă sunt inevitabile în acest context.

87. În dreptul comunitar, interdicţia oricărei discriminări bazate pe vârstă este nu numai însoţită de rezerve şi de limitări mult mai numeroase decât discriminarea bazată pe sex, ci constituie, de asemenea, un fenomen mult mai recent.

88. În timp ce principiul egalităţii de remunerare între bărbaţi şi femei pentru aceeaşi muncă era deja înscris la articolul 119 din Tratatul CEE (în prezent articolul 141 CE) iniţial din 1957, prima referire la discriminarea bazată pe vârstă a fost făcută la articolul 6a din Tratatul CE (în prezent articolul 13 CE), introdus în anul 1997 prin Tratatul de la Amsterdam, care a intrat în vigoare în 1999. Această dispoziţie se limitează, în plus, să autorizeze Consiliul să ia măsurile necesare în vederea combaterii oricărei discriminări bazate, printre altele, pe vârstă.

89. La 27 noiembrie 2000, a fost adoptată Directiva de creare a unui cadru general în favoarea egalităţii de tratament în ceea ce priveşte încadrarea în muncă şi ocuparea forţei de muncă [36], care prevede o interdicţie generală a oricărei discriminări bazate, printre altele, pe vârstă în ceea ce priveşte încadrarea în muncă şi ocuparea forţei de muncă, însă cu numeroase limitări [37]. La 7 decembrie 2000, articolul 21 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, proclamată în mod solemn la Nisa în decembrie 2000 de către Parlamentul European, Consiliu şi Comisie [38], interzicea orice discriminare bazată pe orice motiv, ca, de exemplu, vârsta. În sfârşit, la 1 mai 2004, o interdicţie specifică a discriminării bazate pe vârstă a fost înscrisă în statut [39].

90. Totuşi, amintim că hotărârea atacată în prezenta cauză a fost adoptată la 3

36 — Citată la nota de subsol 25.

37 — În special articolul 6 alineatul (2) autorizează statele membre „să prevadă că nu constituie discriminare luarea în considerare a criteriului vârstei la stabilirea, pentru regimurile profesionale de securitate socială, a unei vârste pentru aderare sau admitere la prestaţiile de pensie sau invaliditate, inclusiv la fixarea, pentru aceste regimuri, a unor vârste diferite pentru lucrători sau pentru categorii de lucrători şi la utilizarea, în cadrul acestor regimuri, a criteriilor de vârstă în calculele actuariale, cu condiţia ca acestea să nu se traducă prin discriminări pe motive de sex".

38 — JO C 364, p. 1; articolul 21.

39 — A se vedea nota de subsol 5 de mai sus. Aceasta a urmat, printre altele, abandonării limitelor de vârstă la recrutarea din 2002, în urma criticilor formulate de Ombudsmanul European.

noiembrie 2000[40] şi, prin urmare, este anterioară ultimelor trei măsuri menţionate.

91. În lumina tuturor consideraţiilor de mai sus, considerăm că doamna Lindorfer a identificat anumite vicii în raţionamentul Tribunalului în ceea ce priveşte justificarea diferenţelor de tratament în funcţie de vârstă, care există, fără îndoială, în calculul drepturilor de pensie transferate. În special, această diferenţă pare dificil de justificat prin evoluţia anticipată a carierei funcţionarului, prin probabilitatea ca aceste prestaţii să îi fie plătite şi prin perioada probabilă pe parcursul căreia se vor efectua aceste plăţi.

92. Totuşi, în ceea ce priveşte perioada probabilă în care capitalul transferat se va regăsi în cadrul bugetului comunitar, în opinia noastră, doamna Lindorfer nu a demonstrat că justificarea este de nesusţinut, chiar dacă anumite îndoieli planează în această privinţă.

93. Ţinând seama de această posibilă justificare, precum şi de faptul că interdicţia legislativă a discriminării bazate pe vârstă nu era, la momentul hotărârii atacate, atât de clar stabilită cum este în prezent, nu considerăm că hotărârea atacată trebuie anulată cu privire la acest aspect. Totuşi, nu ar trebui să se presupună că sistemul actual este la adăpost de orice critică întemeiată pe interdicţia clară a discriminării bazate pe vârstă, care este acum prevăzută în statut.

Discriminarea bazată pe cetăţenie

94. Dacă utilizarea automată, în fiecare caz, a celei mai favorabile dintre cele două formule de conversie [variantele i) şi ii)] duce în mod sistematic la o „valoare reală" superioară în cazul unei conversii din anumite monede naţionale faţă de cea din alte monede naţionale, discriminarea care ar rezulta de aici ar fi bazată pe cetăţenie. Chiar dacă nu toţi funcţionarii care transferă sume într-o monedă determinată au cetăţenia statului respectiv, există o probabilitate foarte mare ca acesta să fie cazul în majoritatea situaţiilor.

95. În primă instanţă, doamna Lindorfer a prezentat tabele comparative pentru a demonstra o astfel de discriminare. Consiliul a contestat exactitatea şi/sau relevanţa datelor în discuţie şi a răspuns în scris întrebărilor adresate de Tribunal în această privinţă.

40 — A se vedea punctul 26 de mai sus.

96. Pe baza acestor elemente, Tribunalul a constatat că tabelele în discuție prezentau incoerențe, că priveau situații care, din mai multe privințe, nu erau comparabile cu situația doamnei Lindorfer și că erau, prin urmare, irelevante. Tribunalul a observat de asemenea că fluctuațiile cursului de schimb care stau la baza diferențelor de tratament în discuție reprezintă factori care scapă controlului Comunității.

97. Doamna Lindorfer susține că Tribunalul a tras concluzii incorecte din situația de fapt și că, prin urmare, raționamentul acestuia este eronat. Comparația sa cu cazul real al unui funcționar spaniol nu ar fi trebuit înlăturată din cauza diferențelor de vârstă, de sex și de grad. Această comparație ar fi caracterizată, dimpotrivă, prin identitatea aproape totală între valoarea actuarială și suma transferată. Tribunalul ar fi ignorat, în plus, calculele surprinzătoare ale doamnei Lindorfer ale rezultatelor transferului aceleiași sume din alte monede.

98. Am fi de acord cu opinia Tribunalului în sensul că, prin utilizarea unor parametri variabili, tabelele în discuție nu demonstrează clar existența sau măsura unei diferențe de tratament.

99. Pe de altă parte, s-ar putea considera că Tribunalul, în calitatea sa de arbitru final în probleme de fapt, ar fi trebuit să analizeze datele în mod mai riguros, întrucât acestea evocă în mod cert o astfel de diferență.

100. În plus, ni se pare că anumite dispoziții care reglementează varianta i) pot fi contestate. De exemplu, în cazul plății contribuțiilor la sistemul național în perioada 1985-1995, de ce ar trebui luate în considerare ratele de schimb în vigoare în perioada 1972-1984? La prima vedere, pare, în plus, dificil de justificat – în special cu privire la criteriul unei gestionări financiare sănătoase – o normă prin care (ca și în cazul funcționarului spaniol expus de doamna Lindorfer), dacă numărul de ani suplimentari de plată a contribuțiilor la sistemul de pensii obținuți în sistemul comunitar în urma utilizării unei rate medii de schimb depășește numărul de ani de plată a contribuțiilor în sistemul național, partea excedentară corespunzătoare sumei transferate, după conversie, este pur și simplu plătită funcționarului respectiv.

101. Totuși, chiar dacă doamna Lindorfer a identificat deficiențe în metodele de conversie în urma cărora funcționarii care transferă sumele în anumite monede naționale primesc o „valoare reală" mai mare decât cea pe care o primesc funcționarii care fac transferul în alte monede și chiar dacă aceste deficiențe nu au fost examinate atât de

riguros cum ar fi putut să o facă Tribunalul, nu considerăm că a fost identificată o discriminare interzisă din punct de vedere juridic.

102. Cum am subliniat mai sus [41], varianta i) este avantajoasă pentru funcționarul respectiv dacă, pe perioada contribuției, moneda din sistemul național a pierdut din valoare în raport cu euro (sau, anterior, francul belgian) și varianta ii) este avantajoasă dacă moneda națională a câștigat în valoare. Se poate adăuga că niciuna dintre variante nu este avantajoasă sau dezavantajoasă dacă valoarea a rămas constantă. Posibilitatea de opțiune (sau, în practică, aplicarea automată a variantei mai avantajoase) înseamnă ca fiecare funcționar să aibă dreptul la cea mai bună dintre cele două posibilități disponibile.

103. Esența discriminării constă în tratarea în mod diferit a unor situații comparabile sau tratarea în mod egal a unor situații diferite, fără nicio justificare obiectivă și relevantă [42]. Totuși, pentru ca o discriminare să poată fi contestată în mod valabil, în opinia noastră, trebuie să se stabilească de asemenea că o parte a suferit un prejudiciu ca urmare a tratamentului care i-a fost aplicat.

41 — La punctul 24.

42 — Astfel cum este amintit în hotărârea atacată, la punctul 64.

104. În speță, faptul că doamna Lindorfer ar fi fost într-o situație mai defavorabilă în cazul variantei i) și că funcționarul spaniol, a cărui situație este comparabilă cu situația sa, ar fi fost într-o situație mai defavorabilă în cazul variantei ii) demonstrează, pe de o parte, că între cele două situații există într-adevăr o diferență obiectivă și relevantă, iar pe de altă parte, că niciunul dintre ei nu se poate plânge că a suferit vreun prejudiciu, de vreme ce fiecare a primit tratamentul mai favorabil.

Stabilirea vârstei și a salariului la momente diferite în timp

105. În sfârșit, doamna Lindorfer pune în discuție aprecierea de către Tribunal a argumentului său potrivit căruia utilizarea a două variante pentru calculul echivalentului în euro a sumei transferate din altă monedă a determinat o discriminare nejustificată pe motiv că varianta i) utilizează vârsta și salariul funcționarului la data titularizării, în timp ce varianta ii) utilizează vârsta și salariul la data transferului efectiv. În acest din urmă caz, vârsta și valoarea actuarială (V) ar fi în mod obligatoriu mai ridicate, iar salariul (T) ar putea fi mai mare, ceea ce ar influența în mod negativ calculul final.

106. Cu toate că doamna Lindorfer pare să susțină că hotărârea atacată nu a abordat acest argument, Consiliul afirmă că Tribunalul l-a abordat la punctul 89, subliniind că,

în varianta i), o dobândă simplă de 3,5 % pe an a fost dedusă din suma transferată pentru perioada scursă între data titularizării funcționarului și data transferului efectiv (cu excepția perioadelor în care suma nu a fost revalorizată sau în care dobânda nu a fost majorată potrivit sistemului național din care se face transferul) [43], în timp ce, în cazul utilizării variantei ii), nu a fost dedusă o astfel de dobândă.

107. Evident, dacă aceasta este situația, prejudiciul rezultat în cel din urmă caz din referirea la o valoare actuarială mai mare și, eventual, la un salariu mai mare este, în orice caz, atenuat în mod considerabil și se poate chiar transforma în avantaj. Cu toate că nu ni se pare că rezultă cu claritate din redactarea articolului 10 alineatele (2)-(4) din dispozițiile de aplicare că dobânda nu este dedusă decât în varianta i), această constatare a Tribunalului era întemeiată pe o declarație a Consiliului în răspunsul la o întrebare scrisă și nu pare să fie contestat, ca atare, de doamna Lindorfer.

108. În aceste împrejurări, concluzionăm că doamna Lindorfer nu a identificat în hotărârea atacată vreun viciu cu privire la pretinsa discriminare rezultată din faptul că vârsta și salariul sunt determinate la momente diferite în timp în variantele i) și ii).

43 — A se vedea punctul 18 de mai sus.

Considerații finale

109. Prin urmare, concluzionăm că hotărârea atacată este întemeiată pe o motivare insuficientă în măsura în care a constatat că nu există discriminare bazată pe sex și că trebuie să fie anulată cu privire la acest aspect.

110. Cauza a fost dezbătută în întregime și stadiul procedurii permite Curții să soluționeze ea însăși în mod definitiv litigiul conform articolului 61 din Statutul Curții de Justiție. Prin urmare, aceasta ar trebui să admită motivul de nelegalitate ridicat de doamna Lindorfer în raport cu dispozițiile de aplicare ale Consiliului, în măsura în care utilizarea valorilor actuariale determină o discriminare bazată pe sex și, în consecință, să anuleze decizia atacată.

111. În aplicarea articolului 69 alineatul (2) din Regulamentul de procedură, partea care cade în pretenții este obligată, la cerere, la plata cheltuielilor de judecată. Doamna Lindorfer a solicitat obligarea Consiliului la plata cheltuielilor de judecată atât în primă instanță, cât și în recurs.

Concluzie

112. Prin urmare, în opinia noastră, Curtea ar trebui:

— să anuleze Hotărârea Tribunalului de Primă Instanță al Comunităților Europene din 18 martie 2004, Lindorfer/Consiliul (T-204/01), în măsura în care a respins acțiunea pe motiv că nu există o discriminare interzisă bazată pe sex;

— să declare nul articolul 10 alineatul (3) din dispozițiile generale de aplicare a articolului 11 alineatul (2) din anexa VIII la Statutul funcționarilor Comunităților Europene, adoptate de Consiliu la 13 iulie 1992, în măsura în care prevede utilizarea de valori actuariale diferite în funcție de sex;

— să anuleze Decizia atacată a Consiliului din 3 noiembrie 2000;

— să oblige Consiliul Uniunii Europene la plata cheltuielilor de judecată atât în primă instanță, cât și în recurs.